



Dienst Justitiële Inrichtingen
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Vergelijking risicokenmerken tussen terrorismeplegers en geweldplegers

Een eerste verkenning op basis van de
Europese Database van Terrorismeplegers

Vera Knipsael
Merel Prinsen
Nils Duits
Maaïke Kempes

Nederlands Instituut voor Forensische
Psychiatrie en Psychologie

Colofon

“Deze reeks omvat rapporten van onderzoeken die door het Bureau Wetenschap en Opleidingen van het NIFP zijn verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van het NIFP weergeeft.”

Contactpersoon

Daphne Alberda, d.alberda@dji.minjus.nl.

“Alle rapporten van het Bureau Wetenschap en Opleidingen zijn gratis te downloaden van nifp.nl.”

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Leeswijzer	6
1.2 Europese Database van Terrorismeplegers (EDT)	7
1.2.1 Terminologie	7
1.3 Risicofactoren voor terrorisme	8
1.4 Onderzoeksvraag	10
1.5 Hypothesen	10
2. Methoden	11
2.1 Onderzoekspopulatie	11
2.1.1 Matching	11
2.2 Materiaal	13
2.2.1 Bronnen	14
2.3 Procedures	14
2.4 Analyse	15
3. Resultaten	16
3.1 Domein 'Overtuiging, opvattingen en ideologie'	16
3.2 Domein 'Sociale context en intentie'	18
3.3 Domein 'Historie, actie en capaciteit'	20
3.4 Domein 'Toewijding en motivatie'	22
4. Discussie	24
4.1 Beperkingen	25
4.2 Aanbevelingen	26
5. Conclusie	28
Referenties	29
Bijlage 1. Afkortingenlijst	33
Bijlage 2. Domeinen EDT codeboek	34



Samenvatting

Terrorismebestrijding is en blijft in Europa en ook specifiek in Nederland van belang. Een op evidentie gebaseerde aanpak en signalering van terrorismeplegers is daarvoor essentieel. Daarom is het noodzakelijk om risicofactoren en -indicatoren uit risicobeoordelingsinstrumenten voor terrorisme en gewelddadig extremisme goed te identificeren en empirisch te valideren. Focus op kenmerken die slechts een beperkte associatie met terrorisme hebben, kan immers leiden tot een vermindering van de effectiviteit van terrorismebestrijdingsstrategieën. In voorliggend onderzoek is daarom empirisch in kaart gebracht welke, uit de VERA-2R voortkomende, indicatoren voor terrorisme mogelijk uniek zijn voor het plegen van een terroristisch delict. Daartoe zijn 36 veroordeelde terrorismeplegers vergeleken met een gematchte controlegroep van 36 veroordeelde geweldplegers. Via een Fisher's Exact toets is onderzocht of de prevalentie van de indicatoren verschilt tussen beide groepen. Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van primaire data uit de Europese Database van Terrorismeplegers (EDT).

De resultaten tonen aan dat er met name op het domein 'Overtuiging, opvattingen en ideologie' duidelijke verschillen bestaan tussen terrorismeplegers en geweldplegers. Alle indicatoren in dit domein komen significant vaker voor bij de terrorismeplegers dan bij de geweldplegers. Ook het merendeel van de indicatoren uit het domein 'Sociale context en intentie' komt vaker voor bij terrorismeplegers dan bij geweldplegers. Een kanttekening bij dat domein, is dat deze indicatoren specifiek zijn toegespitst op extremisme, waardoor dit resultaat niet verrassend is. Uit het domein 'Historie, actie en capaciteit' blijken de indicatoren 'Vroege blootstelling aan geweld bevorderende of militante ideologie' en 'Gewelddadige justitiële voorgeschiedenis' mogelijk niet specifiek te zijn als indicator voor terrorisme, maar wel belangrijk voor een mogelijk risico op geweld. Er moet nog verder onderzoek uitgevoerd worden om goede conclusies te kunnen trekken in het domein 'Toewijding en motivatie', waar slechts informatie beschikbaar was over een klein aantal veroordeelden. Door het gebruik van primaire data en een controlegroep geeft dit verkennende onderzoek een completer en genuanceerder beeld van risicofactoren en -indicatoren die mogelijk uniek zijn voor terrorisme dan tot nu toe bekend was. Deze studie onderstreept het belang om in de signalering en risicobeoordeling van terrorismeplegers mogelijk meer te focussen op (een combinatie van) specifieke indicatoren.



1. Inleiding

Verschillende Europese landen hebben ook in 2021 te maken gehad met terrorisme. In 2021 waren er 15 terroristische aanslagen (geslaagd, verhinderd en mislukt), werden bijna 400 personen gearresteerd voor terrorisme en werden ruim 400 personen veroordeeld (Europol, 2022). Radicalisering en de dreiging van terrorisme krijgen dan ook volle aandacht van publiek, politiek en media (Versteegt et al., 2018). Terrorisme vormt namelijk een bijzonder acute bedreiging voor ordelijke samenlevingen (Kruglanski & Fishman, 2009). Het is een van de ernstigste schendingen van het beginsel van de rechtstaat en het raakt rechtstreeks de openbare orde en/of de veiligheid en stabiliteit van de samenleving. Terrorisme kan grote schade en angst aanrichten. De angst die ontstaat bij terrorisme kan op zijn beurt verdere schadelijke effecten hebben, zoals een toename van polarisatie en conflicten tussen verschillende segmenten van de samenleving (Doosje et al., 2016). Dat is de laatste jaren al toegenomen door nieuwe vormen van gewelddadig extremisme, vaak in combinatie met extreme anti-overheidssentimenten en complotdenkbeelden (NCTV, 2022). Terrorisme vormt dan ook een bedreiging voor de Nederlandse samenleving en daarom blijft terrorismebestrijding, ook voor de Nederlandse overheid, een belangrijk aandachtspunt. Wetenschappelijke kennis en inzichten zijn van essentieel belang voor het tegengaan van terrorisme. Er is, zowel internationaal als in Nederland, al veel onderzoek verricht naar gewelddadig extremisme en terrorisme (Versteegt et al., 2018). Wat echter ontbreekt is empirisch onderzoek naar risicofactoren en -indicatoren voor terrorisme, waarbij gebruik wordt gemaakt van primaire bronnen én een controlegroep. Het huidige onderzoek speelt in op dit tekort.

Het identificeren van risicofactoren voor terrorisme en gewelddadig extremisme is belangrijk. Onderzoek naar risicofactoren helpt bij het beter begrijpen van waarom personen een terroristisch delict plegen. Dit is relevant voor een verbeterde en gevalideerde risicobeoordeling van gewelddadige extremisten en terroristen en voor effectief beleid op het gebied van contraterrore. Voor de identificatie van risicovolle individuen wordt gebruik gemaakt van risicobeoordelingsinstrumenten, zoals de VERA-2R, een risicobeoordelingsinstrument voor gewelddadig extremisme en terrorisme (Pressman et al., 2018). Voor risicobeoordelingen op het gebied van terrorisme is het belangrijk dat er empirisch bewijs is dat de factoren die in zulke instrumenten gebruikt worden werkelijk samenhangen met het plegen van een terroristisch delict (Meloy et al., 2015; Monahan, 2012; Sarma, 2017). Factoren kunnen worden aangenomen als 'risicofactor' voor terrorisme, terwijl niet empirisch is onderzocht of deze factoren geassocieerd kunnen worden met het plegen van terrorisme. De bevindingen van Desmarais et al. (2017) wijzen er bijvoorbeeld op dat veel algemeen aanvaarde 'risicofactoren' slechts een beperkte empirische ondersteuning hebben voor hun associatie met terrorisme. Ook Monahan (2012; 2017) stelt dat onderzoek nodig is voor het valideren van mogelijke risicofactoren. Onduidelijkheid over risicofactoren kan de nauwkeurigheid van de besluitvorming verminderen en de effectiviteit van terrorismebestrijdingsstrategieën verlagen (Desmarais et al., 2017). Het is daarom belangrijk risicofactoren voor terrorisme empirisch te valideren. Dit kan bijvoorbeeld door het gebruik van een controlegroep van personen die geen terroristische delicten hebben gepleegd, zoals geweldsplegers. Op die manier kan mogelijk aangetoond worden of de onderzochte factoren uniek zijn voor plegers van een terroristisch delict.



Bestaande kennis van risicofactoren voor terrorisme is voornamelijk gebaseerd op studies die geen controlegroep hebben (Desmarais et al., 2017). Er bestaat bijvoorbeeld weinig onderzoek dat terroristen en veroordeelden van niet terroristische delicten empirisch vergelijkt (Horgan et al., 2016; Monahan, 2017). De mate waarin variabelen onderscheid maken tussen terroristen en niet-terroristen is dus veelal onbekend. In de systematische review uitgevoerd door Desmarais et al. (2017) zijn slechts zes onderzoeken gevonden waarin een vergelijking gemaakt wordt in kenmerken tussen terroristen en niet-terroristen (Gottschalk & Gottschalk, 2004; Kavanagh, 2011; Krueger, 2008; Krueger & Malecková, 2003; Lee, 2011; Smith, 2008). In deze studies is vooral gekeken naar achtergrondkenmerken. Samenvattend bleek uit die zes onderzoeken dat leeftijd, sociaal-economische status, opleiding en werkstatus verschilden tussen personen die deelnamen aan een terroristische organisatie of een terroristische aanslag hebben uitgevoerd en personen uit de algemene populatie. Hoe jonger de persoon, hoe groter het risico op deelname aan een terroristische organisatie (Kavanagh, 2011; Krueger, 2008; Lee, 2011). Ook armoede is mogelijk geassocieerd met een vergroot risico op deelname aan een terroristische organisatie (Krueger & Malecková, 2003). Degenen die betrokken zijn bij terrorisme hebben een hoger onderwijsniveau en zijn vaker werkloos dan de controlegroep (Kavanagh, 2011; Krueger, 2008; Krueger & Malecková, 2003; Lee, 2011).

Uit bovengenoemde studies die gebruik maken van een controlegroep, blijkt dus dat er verschillen bestaan tussen terrorismeplegers en een controlegroep als het gaat om een aantal achtergrondkenmerken. Het blijft echter onduidelijk of er op een aantal veronderstelde inhoudelijke risicofactoren, zoals genoemd in risicobeoordelingsinstrumenten voor terrorisme zoals de VERA-2R, ook verschillen of overeenkomsten bestaan. Daarom wordt in voorliggend onderzoek empirisch in kaart gebracht welke risicofactoren voor terrorisme geassocieerd kunnen worden met het plegen van een terroristisch delict, door veroordeelde terrorismeplegers te vergelijken met een controlegroep van veroordeelde geweldplegers.

1.1 Leeswijzer

Dit rapport begint met een uitleg over de Europese Database van Terrorismeplegers in paragraaf 1.2. In de subparagraaf worden de gebruikte definities in dit onderzoek weergegeven. In paragraaf 1.3 zijn de onderzochte risicofactoren en -indicatoren beschreven, waarbij een koppeling is gemaakt met wetenschappelijke literatuur waarin de factoren in verband zijn gebracht met terrorisme. De vraag blijft of deze factoren uniek zijn voor terrorismeplegers. In paragraaf 1.4 en 1.5 volgen de onderzoeksvraag en de hypothesen die voor dit onderzoek zijn opgesteld. Hoofdstuk 2 bestaat uit een beschrijving van de gebruikte methode voor dit onderzoek, waarbij onder andere de onderzoekspopulatie en de gebruikte bronnen zijn beschreven. In de daaropvolgende paragrafen (3.1 t/m 3.4) zijn per domein de resultaten van het statistisch onderzoek vermeld. In hoofdstuk 4 komt de discussie aan bod, samen met de limitaties en aanbevelingen voor praktijk en vervolgonderzoek. Tot slot volgt in hoofdstuk 5 de conclusie van het onderzoek.



1.2 Europese Database van Terrorismeplegers (EDT)

In dit rapport wordt een aantal veronderstelde risicofactoren en –indicatoren voor terrorisme vergeleken tussen terrorismeplegers en geweldplegers. Dit wordt gedaan aan de hand van data uit de Europese Database van Terrorismeplegers (EDT). De EDT is het resultaat van een Europese grensoverschrijdende samenwerking tussen justitiële organisaties en wetenschappers in de Europese Unie (Alberda et al., 2021). De database is opgericht in 2017 als onderdeel van het, door de Europese Commissie gefinancierde, DARE-project (Database and Assessment of Risk of violent Extremists). De EDT-dataset omvat ontwikkelings-, individuele, biografische en contextuele factoren die mogelijk verband houden met betrokkenheid bij gewelddadig extremisme en terrorisme. Het onderzoek aan de hand van de database heeft drie doelen, namelijk 1) een dataset creëren om risico en beschermende factoren van gewelddadig extremisme en terrorisme in beeld te brengen, inclusief hun onderlinge samenhang; 2) inzicht krijgen in mogelijke (sub)groepen van gewelddadig extremisten en terroristen; en 3) een betere empirische onderbouwing van de VERA-2R.

In de EDT is een groot aantal veronderstelde risicofactoren voor terrorisme en gewelddadig extremisme opgenomen. Om het onderscheid te kunnen maken tussen deze risicofactoren voor terrorisme en risicofactoren voor geweld in het algemeen, is voor de Nederlandse data in de EDT een controlegroep geïnccludeerd van veroordeelde geweldplegers. Met behulp van de controlegroep kunnen de onderzoekers de identificatie en analyse van de belangrijkste risicofactoren voor gewelddadig extremisme en terrorisme verbeteren. Dit betekent dat de onderzoekers een sterkere onderbouwing kunnen geven voor die risicofactoren die specifiek verband houden met gewelddadig extremisme en terrorisme en dat ze kenmerken kunnen identificeren die overlappen met niet-terroristische gewelddadige delinquenten (Alberda et al., 2021). Zo kunnen de onderzoekers dus aantonen of bepaalde risicofactoren ook echt uniek zijn voor terrorismeplegers.

1.2.1 Terminologie

Terrorisme wordt als een containerbegrip beschouwd dat per tijd, plaats en organisatie verschillend wordt ingevuld (De Graaf, 2017). Daardoor bestaat er een grote verscheidenheid aan definities. Om de betekenis van de resultaten van dit onderzoek te begrijpen, is het belangrijk om te weten welke definities gebruikt werden om de gegevens te verkrijgen. In het EDT-onderzoek wordt de volgende definitie van terrorisme gebruikt:

Terrorisme is het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappij ontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden. (NCTV, z.d.).

De beslissing om deze specifieke definitie te gebruiken betekent dat in principe alle vormen van terrorisme in de EDT worden opgenomen: jihadistische en andere religieuze vormen van terrorisme, evenals etno-nationalistisch, rechts-, links- en single-issue terrorisme. In dit onderzoek bestaat de controlegroep uit ‘reguliere’ geweldplegers die geen ideologisch motief hebben gehad voor het plegen van het geweldsdelict.



1.3 Risicofactoren voor terrorisme

Met behulp van de EDT wordt onderzoek uitgevoerd naar risicofactoren voor terrorisme. Een aantal factoren die zijn opgenomen in de EDT komt voort uit het risicobeoordelingsinstrument de VERA-2R. Dat instrument bevat factoren die door deskundigen specifiek in verband zijn gebracht met het risico op gewelddadig extremisme en terrorisme (Pressman et al., 2018). Omdat deze factoren zijn opgenomen in de EDT kunnen de onderzoekers aan de hand van de EDT-dataset empirisch toetsen of deze factoren inderdaad gerelateerd zijn aan het risico op het plegen van een terroristisch delict. Voor een goed risicobeoordelingsinstrument is het namelijk belangrijk dat de factoren die daarin worden meegenomen op empirisch bewijs gebaseerd zijn. In dit onderzoek zal gefocust worden op de risico-indicatoren afkomstig uit de vier hoofddomeinen van de VERA-2R: (1) 'Overtuiging, opvattingen en ideologie', (2) 'Sociale context en intentie', (3) 'Historie, actie en capaciteit' en (4) 'Toewijding en motivatie'. In de VERA-2R zijn ook nog protectieve en additionele indicatoren opgenomen. Die worden in dit onderzoek niet getoetst.

Het domein 'Overtuiging, opvattingen en ideologie' bevat verschillende indicatoren die gerelateerd zijn aan terrorisme en gewelddadig extremisme. Dit domein bevat de volgende zeven indicatoren: (1) Toewijding aan een ideologie die geweld rechtvaardigt, (2) Het ervaren van onrecht of grieven, (3) Ontmenselijking van aangemerkte doelwitten, (4) Afwijzing van democratische samenleving en waarden, (5) Uiten van gevoelens over ervaren onrecht, (6) Vijandigheid over nationale identiteit en (7) Gebrek aan empathie en begrip buiten de eigen groep. Deze indicatoren hebben allemaal betrekking op overtuigingen en attitudes van een individu die belangrijk zijn bij het identificeren van de aard en de definitie van het gewelddadig extremisme en de steun van een individu voor het gebruik van geweld. Monahan (2012) benoemde dat het hebben van grieven als een belangrijke risicofactor voor terrorisme gezien zou kunnen worden. De perceptie van onrechtvaardigheid en overheersende grieven kan namelijk een rol spelen bij radicalisering (Silber & Bhatt, 2007). Bovendien wordt aangenomen dat boosheid, als reactie op ervaren onrecht, een veelvoorkomende en krachtige emotie is, die samenhangt met politiek geweld en terrorisme. De afwijzing van de democratische samenleving en haar waarden wordt eveneens vaak genoemd als motivatie voor de gewelddadige daden van extremisten (Saucier et al., 2009). Daarnaast blijken terroristen veel medeleven te voelen voor hun 'broeders' en hun eigen groep, maar niet voor degenen die buiten deze groep vallen. Empathie voor de eigen groep en het waarderen van het lidmaatschap hiervan is door deskundigen aangemerkt als een motiverende factor voor terrorisme (Sageman, 2004, 2008; Post, 2005; McCauley & Moskalenko, 2011).

Het domein 'Sociale context en intentie' bevat eveneens zeven indicatoren: (1) Zoeken naar of gebruiken van gewelddadig extremistische informatie, (2) Doelwit voor een aanslag vaststellen, (3) Persoonlijk contact met gewelddadig extremisten, (4) Uitgesproken voornemen om een gewelddadig extremistische daad te plegen, (5) Geuite bereidheid te sterven voor een doel of overtuiging, (6) Plannen of voorbereiden van een gewelddadig extremistische daad en (7) Gevoeligheid voor beïnvloeding, sturing of indoctrinatie. Als gekeken wordt naar dit domein lijken al deze aspecten een belangrijke rol te spelen bij terrorismedelicten. De sociale context heeft namelijk vaak een impact op het proces van radicalisering tot geweld en de intentie van een individu om een geweldsdelict uit te voeren. In een onderzoek naar TA-gedetineerden in Nederland werd geconcludeerd dat betrokkenheid bij een extremistische



organisatie met een terroristisch oogmerk doorgaans verloopt via sociale contacten, vrienden, internet of familieleden (Versteegt et al., 2018). Op het gebied van intentie wordt aangenomen dat het nauwkeurig identificeren van een doelwit het risico op gewelddadig extremisme of terroristische aanslagen vergroot (Perl, 2007). De mate waarin iemand actief zoekt naar of gebruikt maakt van gewelddadig extremistische materialen, wordt ook aangenomen als risicofactor voor radicalisering en terroristische acties (Aly, 2017; Conway, 2017). Tevens wordt veelal gesteld dat individuen die betrokken zijn geweest bij terroristische acties vaak persoonlijk contact hebben gehad met andere gewelddadig extremisten.

Het domein 'Historie, actie en capaciteit' heeft betrekking op vaardigheden die in de levensloop van een persoon zijn opgedaan. Dit domein bevat zes indicatoren: (1) Vroege blootstelling aan geweld bevorderende of militante ideologie, (2) Netwerk van familie en vrienden betrokken bij gewelddadige acties, (3) Gewelddadige justitiële voorgeschiedenis, (4) Strategische, paramilitaire en/of explosieven training, (5) Training in extremistische ideologie en (6) Toegang tot financiële middelen, hulpbronnen en/of organisatorische vaardigheden. Vroegere blootstelling aan een militante ideologie kan een predisponerende factor zijn voor latere gewelddadige terroristische daden. Een risicofactor die tevens belangrijk kan zijn voor gewelddadig extremisme en terrorisme is het hebben van organisatorische vaardigheden (Fein & Vossekuil, 1998). Ook een eerdere veroordeling wordt vaker genoemd als indicator voor het plegen van een terroristisch delict. In eerder onderzoek werd bijvoorbeeld aangetoond dat meer dan de helft van de rekruten voor IS een crimineel verleden heeft, bijvoorbeeld als lid van een bende of dief (Weenink, 2015; Basra et al., 2016; Böckler et al., 2017). Meloy et al. (2015) vermelden een verleden van agressiedelicten als een verre voorspeller voor het plegen van terroristische delicten. Het hebben van een strafblad wordt ook al lang door criminologen beschreven als een van de beste voorspellers voor toekomstig crimineel gedrag (LaFree & Schwarzenbach, 2021). De kans is groot dat een persoon die al een aantal geweldsdelicten op zijn naam heeft staan, nogmaals over gaat tot geweld (Bakker et al., 2010). De vraag is derhalve of deze indicator uniek is voor terrorismeplegers.

Over motivaties en toewijding wordt in het onderzoeksveld van terrorisme veel geschreven. Dit domein bevat acht indicatoren waarvan wordt aangenomen dat deze als motivatie kunnen dienen voor een terroristisch delict: (1) Religieuze plicht en/of glorificatie, (2) Crimineel opportunisme, (3) Kameraadschap, (4) Morele plicht en/of morele superioriteit, (5) Spanning en avontuur, (6) Gedwongen deelname, (7) Verwerven van status en (8) Zoektocht naar betekenis en zingeving. Personen kunnen gemotiveerd zijn door crimineel opportunisme en het gebruik van criminele capaciteiten voor terroristische doeleinden (Weenink, 2015; Basra et al., 2016; Böckler et al., 2017). Vooral wanneer het gaat over terroristische zelfmoordaanslagen lijkt het verkrijgen van status een belangrijke rol te spelen voor de personen die de aanslag plegen (Merari, 2005; Middleton, 2014). In sommige gevallen is ook het behoren tot een groep en het verkrijgen van een gevoel van kameraadschap een belangrijke motivatie om bij te dragen aan gewelddadig extremisme (Sageman, 2008; Bjørgo, 2011).



1.4 Onderzoeksvraag

De volgende onderzoeksvraag zal in dit rapport beantwoord worden:

1. Welke veronderstelde risicofactoren en -indicatoren voor terrorisme zijn aanwezig bij de veroordeelde terrorismeplegers en geweldplegers die in de EDT zijn opgenomen en in hoeverre zijn deze factoren uniek voor terrorismeplegers?

1.5 Hypothesen

Voordat de data is geanalyseerd, zijn eerst per domein hypothesen opgesteld. De hypothesen zijn opgesteld aan de hand van de resultaten uit reeds uitgevoerd wetenschappelijk onderzoek en de eigen verwachting van de onderzoekers.

- Domein 'Overtuiging, opvatting en ideologie': De verwachting is dat alle indicatoren uit dit domein significant vaker voorkomen bij de terrorismeplegers dan bij de geweldplegers. Het hebben van een ideologie die geweld rechtvaardigt, wordt namelijk verondersteld een onderscheidend kenmerk te zijn voor terrorismeplegers.
- Domein 'Sociale context en intentie': Op basis van de wetenschappelijke literatuur wordt verondersteld dat de sociale context en intentie een belangrijke rol spelen bij terrorismedelicten. Daarom verwachten de onderzoekers dat de indicatoren uit dit domein relevanter zijn voor en vaker voorkomen bij de terrorismeplegers dan bij de geweldplegers.
- Domein 'Historie, actie en capaciteit': De verwachting is dat er overeenkomsten zijn in de gewelddadige criminele voorgeschiedenis tussen terrorismeplegers en geweldplegers.
- Domein 'Toewijding en motivatie': Er wordt verwacht dat een motivatie uit religieuze plicht onderscheidend is voor terrorismeplegers. Motivaties zoals zoeken naar kameraadschap of status lijken ook relevant voor 'reguliere' geweldplegers. Er worden derhalve geen significante verschillen tussen de terrorismeplegers en geweldplegers verwacht bij die motivaties.



2. Methoden

2.1 Onderzoekspopulatie

De personen die in dit onderzoek zijn meegenomen zijn allen in Nederland, tussen 2012 en 2022, onherroepelijk veroordeeld voor het indexdelict terrorisme of geweldpleging. Indien een persoon in één veroordeling is veroordeeld voor meerdere terrorisme- of geweldsfeiten, is voor de bepaling van het indexdelict voor deze studie gekeken naar het delict met de hoogste strafdreiging op basis van het Wetboek van Strafrecht. In totaal zijn 102 personen sinds 2012 onherroepelijk veroordeeld voor een terrorismeffeit.¹ Daarvan zijn ten tijde van dit onderzoek de gegevens van 78 personen volledig gescoord in de EDT, waarvan 54 personen gematcht konden worden aan een geweldpleger, zie voor de matching paragraaf 2.1.1. De onderzoekspopulatie kwam op die manier uit op 54 terrorismeplegers die gematcht zijn aan 54 geweldplegers. Na onderzoek is er echter voor gekozen enkel de personen te includeren waarvan een pro Justitia rapportage is gemaakt. Het bleek namelijk dat er bij de personen zonder pro Justitia rapportage veel meer ontbrekende informatie was over de veronderstelde risicofactoren. De meeste informatie over de aanwezigheid van risicofactoren of -indicatoren wordt dan ook voornamelijk uit deze rapporten afgeleid. De onderzoekspopulatie in dit rapport bestaat nu uit 72 personen, waarvan 36 veroordeelde terrorismeplegers en 36 veroordeelde geweldplegers. De terrorismeplegersgroep bestaat voornamelijk uit personen met een jihadistische ideologie. Beide onderzoeksgroepen bestaan voor 89% uit mannelijke en voor 11% uit vrouwelijke personen. Bij beide groepen is de gemiddelde leeftijd 27 jaar. Dit betreft de leeftijd ten tijde van de start van het delict. In beide groepen is de jongste persoon 15 jaar oud en de oudste persoon 59 jaar oud.

2.1.1 Matching

Voor de interpretatie van de statistische analyses is het van belang om te bekijken of er statistisch significante verschillen bestaan in de samenstelling van beide groepen. Dit is belangrijk omdat het de bedoeling is dat gevonden verschillen in de risico-indicatoren niet verklaard kunnen worden door groepsverschillen. Om de groepen zoveel mogelijk vergelijkbaar te maken is matching toegepast op enkele relevante kenmerken. Dit betekent dat de terrorismeplegers en geweldplegers op persoonsniveau aan elkaar gematcht zijn op geslacht, leeftijd en type delict.

Matching op type delict is belangrijk voor een valide vergelijking. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat niet de controlegroep enkel personen bevat die actief geweld hebben gebruikt en de onderzoeksgroep enkel personen bevat die vooral ondersteunende rollen bij het delict hebben. Bij het koppelen van de delicten is rekening gehouden met de strafdreiging zoals omschreven in het Wetboek van Strafrecht. Een aantal delicten die onder de terrorismewetgeving vallen is goed vergelijkbaar met delicten uit het reguliere strafrecht. Zo is doodslag met een terroristisch oogmerk (art. 288a Wetboek van Strafrecht) direct vergelijkbaar met doodslag zoals benoemd in artikel 288 Wetboek van Strafrecht. Delicten als werving of training voor de gewapende

¹ Volgens de gegevens die het EDT onderzoeksteam heeft ontvangen van het Openbaar Ministerie. Peildatum: oktober 2022.



strijd of deelname aan een terroristische organisatie, zijn echter minder makkelijk te koppelen aan een regulier geweldsdelict. Hoewel dergelijke delicten niet per definitie 'gewelddadig' zijn, kunnen deze delicten wel aanzetten tot geweld of geweld bevorderen. Zulke delicten kunnen dus indirect tot geweld leiden. Bovendien wordt aangenomen dat zulke delicten plaatsvinden in groepsverband. Daarom is ervoor gekozen om deze delicten te koppelen aan het delict openlijke geweldpleging in vereniging (art. 141 Wetboek van Strafrecht), waarbij ook sprake is van een geweldscomponent en het plegen van een delict in groepsverband. In tabel 1 staat de verdeling van de delicten over beide onderzoeksgroepen.

Er bestaan bij alle andere onderzochte achtergrondkenmerken geen significante verschillen in de prevalentie van deze kenmerken tussen de terrorismeplegers en de geweldplegers. Dit betekent dat de twee groepen gemiddeld genomen goed vergelijkbaar zijn. Van de geweldplegers is 72.2% al een keer eerder veroordeeld voorafgaand aan het indexdelict. Van de terrorismeplegers is exact de helft van de onderzochte personen al eens eerder veroordeeld. In beide groepen is er sprake van een groot aantal personen dat relatief laag is opgeleid. Daarnaast is het merendeel van de terrorismeplegers en geweldplegers te classificeren als afkomstig uit een lage sociaaleconomische klasse. Zie tabel 2 voor alle beschrijvende statistieken over de onderzoekspopulatie.

Tabel 1. Type delicten

Terrorismeplegers (N = 36)		Geweldplegers (N = 36)	
Deelname terroristische organisatie	5	Openlijke geweldpleging in vereniging	5
Poging tot deelname terroristische organisatie	3	Openlijke geweldpleging in vereniging	3
Vorbereiden deelname terroristische organisatie	2	Openlijke geweldpleging in vereniging	2
Training	2	Openlijke geweldpleging in vereniging	2
Werving	2	Openlijke geweldpleging in vereniging	2
Vorbereiding terroristisch delict	5	Openlijke geweldpleging in vereniging	5
Moord terroristisch oogmerk	1	Moord/doodslag	1
Vorbereiding moord terroristisch oogmerk	4	Poging moord/doodslag	4
Bedreiging met terroristisch oogmerk	7	Bedreiging	7
Brandstichting met terroristisch oogmerk	5	Brandstichting	5



Tabel 2. Samenstelling onderzoeksgroep en controlegroep

Kenmerken	Terrorismeplegers (N = 36)		Geweldplegers (N = 36)		Fisher's exact p-waarde	Cramer's V
	n	%	n	%		
Leeftijd t.t.v. delict M (s)	27.58 (±9.98)		26.94 (±10.55)		-	-
Geslacht						
Man	32	88.9	32	88,9	-	-
Vrouw	4	11.1	4	11.1		
Migratiestatus						
Geen migrant	14	38.9	17	47.2	.638	-
Wel migrant*	20	55.6	19	52.8		
Hoogst genoten opleiding						
Basis- of voortgezet onderwijs	17	47.2	25	69.4	.087	-
MBO, HBO of WO	17	47.2	10	27.8		
Sociaal economische status						
Laag	24	66.7	23	63.9	1.000	-
Midden/ hoog	6	16.7	7	19.4		
Eerder veroordeeld						
Nee	18	50.0	19	27.8	.090	-
Ja	18	50.0	26	72.2		

Noot. - = niet van toepassing. M = gemiddelde. s = standaarddeviatie. * = 1^{ste}, 2^{de} of 3^{de} generatie migrant.

2.2 Materiaal

Zoals eerder vermeld, komt alle informatie die gebruikt is in dit onderzoek voort uit de Europese Database van Terrorismeplegers (EDT). In de database worden alle persoons, contextuele- en delictgegevens van de terrorismeplegers en geweldplegers geregistreerd. Dat gebeurt aan de hand van het Engelstalige EDT codeboek met daarin bijna 400 items in 16 verschillende domeinen. Zie bijlage 2 voor een overzicht van alle domeinen. Alle items uit het EDT codeboek komen voort uit de wetenschappelijke literatuur, casestudy's van gewelddadig extremisten en andere codeboeken. De variabelen die in huidig onderzoek gebruikt zijn, zijn gescoord aan de hand van de gedetailleerde coderingsprincipes uit het EDT codeboek.



Dat betekent dat de items voor dit onderzoek in de database zijn ingevoerd op basis van een 4 puntsschaal: '0 = no, documented', '1 = no, unlikely', '2 = yes, likely' en '3 = yes, documented'. No unlikely of yes likely wordt gescoord indien uit de context informatie op te maken valt dat er zeer waarschijnlijk wel of geen sprake is van het item óf wanneer de aan- of afwezigheid van het item enkel wordt vermeld door een subjectieve bron. No documented of yes documented wordt gescoord indien het item expliciet en door een objectieve bron in het dossier wordt benoemd. Voor het doel van deze studie zijn de categorieën 0 en 1 samengenomen tot '0 = nee' en de categorieën 2 en 3 zijn samengenomen tot '1 = ja'. Indien informatie over het item niet aanwezig is in het dossier wordt de score '-99 = information fails' gegeven.

2.2.1 Bronnen

De EDT wordt gevuld aan de hand van primaire bronnen, namelijk het gehele strafdossier. Van alle zaken die in dit onderzoek zijn meegenomen is het politiedossier geraadpleegd. Dit betekent dat er toegang was tot het persoons- en zaaksdossier van een veroordeelde, zoals opgemaakt door de politie. Het zaaksdossier bevat alle processen-verbaal, zoals het proces-verbaal verhoor verdachte. Voor iedere zaak was tevens een vonnis (en arrest indien aanwezig) beschikbaar. Ook het Uittreksel Justitiële Documentatie was bij alle gebruikte zaken beschikbaar. In dit onderzoek zijn, zoals eerder benoemd, enkel zaken meegenomen waarin de persoon pro Justitia is onderzocht. De pro Justitia rapporten zijn gemaakt door forensisch gedragsdeskundigen. Een dergelijk rapport kan bestaan uit een psychologische rapportage en/of een psychiatrische rapportage soms gecombineerd met een milieuraportage. Bovengenoemde bronnen zijn dus bij iedere zaak uit dit onderzoek geraadpleegd. De strafdossiers van een aantal zaken bevatten naast bovengenoemde bronnen ook nog rapporten van Reclassering Nederland, ambtsberichten van de AIVD en/of rapporten van de Raad voor de Kinderbescherming. Deze stukken waren echter niet in iedere zaak beschikbaar. Het NIFP heeft toestemming van het Openbaar Ministerie, de Justitiële Informatiedienst (Justid) en de Raad voor de Rechtspraak voor het inzien van voornoemde stukken ten behoeve van het EDT-onderzoek.

2.3 Procedures

Alle codeurs die data invoeren in de EDT zijn vooraf getraind. Zij hebben allen een EDT trainingsdag gevolgd waarin de belangrijkste coderingsprincipes en moeilijke items werden besproken. Na deze training zijn testcasussen gecodeerd. Bij die testcasussen is de mate van overeenstemming berekend tussen de codeur en een vastgestelde eindscore. Aangezien de verdelingen van de waargenomen beoordelingen vaak onder één categorie van beoordelingen vielen, bleek de schatting van de Cohen's kappa niet representatief. Daarom werd een alternatieve kappa berekend op basis van het percentage overeenstemming. Het percentage overeenstemming is gecorrigeerd voor overeenstemming gebaseerd op toeval. Om de waarde van de overeenstemming te interpreteren, is gebruik gemaakt van de indeling van Landis en Koch (1977): $\kappa \leq .20$ = licht, $.20 < \kappa \leq .40$ = redelijk, $.40 < \kappa \leq .60$ = matig, $.60 < \kappa \leq .80$ = goed en $.80 < \kappa \leq .1.00$ = uitstekend. De onderzoekers streven ernaar dat iedere codeur bij alle items een overeenstemming van minstens .70 behaalt. Wegens een gemiddelde overeenstemming van lager dan .60 kan over drie indicatoren uit de onderzochte domeinen geen uitspraak worden gedaan. De volgende drie indicatoren zijn dan ook niet meegenomen in de analyses:



‘Toegang tot financiële middelen, hulpbronnen en/of organisatorische vaardigheden’, een motivatie vanuit ‘crimineel opportunisme’ en een motivatie vanuit ‘spanning en avontuur’.

Aangezien de geraadpleegde dossierstukken privacygevoelige informatie bevatten, zijn de benodigde veiligheidsmaatregelen getroffen. In de EDT wordt geen identificeerbare informatie, zoals geboortedatum of parketnummer, opgeslagen. Dergelijke persoonsgegevens worden verwerkt door een afzonderlijke organisatie, een zogenoemde ‘trusted third party (TTP)’. Deze TTP versleutelt alle traceerbare gegevens voordat ze worden opgeslagen. De voor dit onderzoek gebruikte databestanden zijn dus volledig gepseudonimiseerd. Als extra waarborg hebben alle codeurs die informatie invoeren in de EDT een non disclosure agreement (NDA) getekend. Alle veiligheidswaarborgen voor het EDT-project zijn ook beschreven in een Privacy Impact Assessment (PIA).

2.4 Analyse

Om te onderzoeken of er tussen het type pleger en een veronderstelde risicofactor een statistisch verband bestaat is de Fisher’s Exact toets gebruikt. De Fisher’s Exact toets is gebruikt omdat deze, in vergelijking met de Chi-kwadraat toets, de significantie adequater kan bepalen bij kleine steekproeven. Om de sterkte van een gevonden verband aan te tonen, is gebruik gemaakt van de associatiemaat Cramer’s V. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende indeling: $0.0 < V \leq 0.1$ = geen verband, $0.1 < V \leq 0.3$ = zwak verband, $0.3 < V \leq 0.5$ = matig sterk verband, $0.5 < V \leq 0.7$ = sterk verband, > 0.7 = zeer sterk verband en 1 = volledige samenhang. Tevens is de Odds Ratio opgevraagd. Deze associatiemaat voor 2x2 tabellen geeft de kans weer dat een gebeurtenis zich voordoet ten opzichte van de kans dat de gebeurtenis zich niet voordoet (De Vocht, 2016).



3. Resultaten

3.1 Domein ‘Overtuiging, opvattingen en ideologie’

In tabel 3 zijn de resultaten van de risico-indicatoren uit het domein ‘Overtuiging, opvattingen en ideologie’ te zien. Dit gehele domein blijkt onderscheidend te zijn voor terrorismeplegers. Op alle indicatoren is namelijk een significant verschil gevonden tussen de terrorismeplegers en de geweldplegers, waarbij alle indicatoren significant vaker voorkomen bij de terrorismeplegers ($p \leq .001$). Zoals verwacht is een toewijding aan een ideologie die geweld rechtvaardigt uniek voor terrorismeplegers. De kracht van deze associatie, zoals vertegenwoordigd door de Cramer’s V effectgrootte, is zeer sterk ($V = .817$). De Odds Ratio geeft weer dat de kansverhouding tussen het wel of niet ervaren van onrecht of grieven 20.429 keer groter is voor de terrorismeplegers dan voor de geweldplegers (95% BI [5,278, 79.065]). Gezien de Odds Ratio is er ook een significant verschil in de kans op het ontmenselijken van aangemerkte doelwitten voor terrorismeplegers in vergelijking met geweldplegers (OR = 32.667, 95% BI [3.364, 317.224]). Bovendien is er een significant verschil in de kans op het afwijzen van de democratische samenleving en waarden (OR = 13.500, 95% BI [2.647, 68.841]), op het uiten van gevoelens over ervaren onrecht (OR = 9.600, 95% BI [2.659, 34.666]) en op een gebrek aan empathie en begrip buiten de eigen groep (OR = 19.556, 95% BI [3.711, 103.055]) voor de terrorismeplegers in vergelijking met de geweldplegers.



Tabel 3. 'Overtuiging, opvattingen en ideologie'

Risicofactoren	Terrorismeplegers (N = 36)		Geweldplegers (N = 36)		Fisher's exact p-waarde	Cramer's V
	n	%	n	%		
1. Toewijding aan een ideologie die geweld rechtvaardigt						
Nee	6	16.7	29	80.6	<.001***	.817
Ja	25	69.4	0	0		
2. Ervaren grieven/onrecht						
Nee	4	11.1	26	72.2	<.001***	.630
Ja	22	61.1	7	19.4		
3. Ontmenselijking van aangemerkte doelwitten						
Nee	6	16.7	28	77.8	<.001***	.593
Ja	7	19.4	1	2.8		
4. Afwijzing democratische samenleving en waarden						
Nee	13	36.1	27	75.0	<.001***	.483
Ja	13	36.1	2	5.6		
5. Uiten van gevoelens over ervaren onrecht						
Nee	5	13.9	24	66.7	<.001***	.503
Ja	16	44.4	8	22.2		
6. Vijandigheid over nationale identiteit						
Nee	16	44.4	27	75.0	<.001***	.475
Ja	9	25.0	0	0		
7. Gebrek aan empathie en begrip buiten eigen groep						
Nee	9	25.0	22	61.1	<.001***	.577
Ja	16	44.4	2	5.6		

Noot. * $p \leq .05$. ** $p \leq .01$. *** $p \leq .001$ (two-tailed).



3.2 Domein ‘Sociale context en intentie’

De resultaten van de indicatoren uit het domein ‘Sociale context en intentie’ staan in tabel 4. Op de meeste indicatoren is een significant verschil gevonden tussen de terrorismeplegers en de geweldplegers. Er bestaat geen significant verschil in het aantal personen dat een specifiek doelwit voor een aanslag vaststelt, als de terrorismeplegers worden vergeleken met de geweldplegers. 23 geweldplegers tegenover 16 terrorismeplegers hebben voorafgaand aan het plegen van het delict een specifiek doelwit vastgesteld. Zoals uit tabel 4 duidelijk wordt, zijn de zes andere indicatoren uit dit domein significant vaker aanwezig bij de terrorismeplegers dan bij de geweldplegers. De Cramer’s V waarde toont aan dat het bij die indicatoren gaat om sterke tot zeer sterke verbanden. Gezien de Odds Ratio is er een significant verschil in de kans op gevoeligheid voor beïnvloeding, sturing of indoctrinatie voor terrorismeplegers in vergelijking met geweldplegers (OR = 10.500, 95% BI [2.670, 41.292]).



Tabel 4. 'Sociale context en intentie'

Risicofactoren	Terrorismeplegers (N = 36)		Geweldplegers (N = 36)		Fisher's exact p-waarde	Cramer's V
	n	%	n	%		
1. Zoeker of gebruiker gewelddadig extremistische informatie						
Nee	4	11.1	26	72.2	<.001***	.873
Ja	29	80.6	0	0		
2. Doelwit voor aanslag vastgesteld						
Nee	10	27.8	11	30.6	.785	-
Ja	16	44.4	23	63.9		
3. Persoonlijk contact met gewelddadig extremisten						
Nee	10	27.8	25	69.4	<.001***	.710
Ja	24	66.7	0	0		
4. Uitgesproken voornemen om een gewelddadig extremistische daad te plegen						
Nee	11	30.6	27	75.0	<.001***	.649
Ja	16	44.4	0	0		
5. Geuite bereidheid te sterven voor een doel/overtuiging						
Nee	9	25.0	35	97.2	<.001***	.631
Ja	9	25.0	0	0		
6. Plannen/voorbereiden van gewelddadig extremistische daden						
Nee	10	27.8	27	75.0	<.001***	.678
Ja	17	47.2	0	0		
7. Gevoeligheid voor beïnvloeding, sturing of indoctrinatie						
Nee	8	22.2	24	66.7	<.001***	.510
Ja	14	38.9	4	11.1		

Noot. - = niet van toepassing. * $p \leq .05$. ** $p \leq .01$. *** $p \leq .001$ (two-tailed).



3.3 Domein ‘Historie, actie en capaciteit’

Zie tabel 5 voor de resultaten van de indicatoren uit het domein ‘Historie, actie en capaciteit’. Zoals blijkt uit tabel 5 zijn er drie indicatoren die significant vaker aanwezig zijn bij de terrorismeplegers dan bij de geweldplegers. Gezien de Cramer’s V blijkt het hier te gaan om matig sterke verbanden. Als gekeken wordt naar de Odds Ratio is er een significant verschil te zien in de kans op het volgen van een strategische, paramilitaire en/of explosieventraining voor terrorismeplegers in vergelijking met geweldplegers (OR = 13.200, 95% BI [1.511, 115.346]). Bij twee indicatoren blijkt er geen significant verschil te bestaan in de prevalentie tussen de terrorismeplegers en de geweldplegers. Zo is er geen significant verschil als gekeken wordt naar een vroegere blootstelling aan een geweld bevorderende of militante ideologie. In beide groepen is het merendeel nooit blootgesteld aan een geweld bevorderende of militante ideologie door ouders of andere belangrijke personen tijdens de kindertijd of adolescentie. Ook is er geen significant verschil gevonden in de prevalentie van een gewelddadige justitiële voorgeschiedenis bij de terrorismeplegers in vergelijking met de geweldplegers. Van de terrorismeplegers uit dit onderzoek is 36.1% voorafgaand aan het indexdelict al eens veroordeeld voor een geweldsdelict. Bij de geweldplegers betreft dit 61.1%.



Tabel 5. 'Historie, actie en capaciteit'

Risicofactoren	Terrorismeplegers (N = 36)		Geweldplegers (N = 36)		Fisher's exact p-waarde	Cramer's V
	n	%	n	%		
1. Vroege blootstelling aan geweld bevorderende/ militante ideologie						
Nee	26	72.2	32	88.9	.054	-
Ja	6	16.7	1	2.8		
2. Netwerk van familie en vrienden betrokken bij gewelddadig extremisme						
Nee	22	61.1	30	83.3	.005**	.373
Ja	7	19.4	0	0		
3. Gewelddadige justitiële voorgeschiedenis						
Nee	22	61.1	14	38.9	.059	-
Ja	13	36.1	22	61.1		
4. Strategische, paramilitaire en/of explosieventraining						
Nee	15	41.7	22	61.1	.010**	.405
Ja	9	25.0	1	2.8		
5. Training in extremistische ideologie						
Nee	14	38.9	27	75.0	.008**	.416
Ja	5	13.9	0	0		

Noot. - = niet van toepassing. * $p \leq .05$. ** $p \leq .01$. *** $p \leq .001$ (two-tailed).



3.4 Domein 'Toewijding en motivatie'

In tabel 6 staan de resultaten uit het domein 'Toewijding en motivatie'. De motivatie die het vaakst voorkomt bij de terrorismeplegers is een motivatie uit religieuze plicht en/of glorificatie. Bij 44,4% van de onderzochte terrorismeplegers speelt dit een rol. Deze motivatie speelt geen rol bij de onderzochte geweldplegers. Het is dan ook de enige motivatie die echt uniek lijkt te zijn voor terrorismeplegers ($p < .001$). De Cramer's V waarde van .632 geeft weer dat het hier gaat over een sterk verband. Significante verschillen zijn ook gevonden op de indicatoren 'Morele plicht/morele superioriteit' en 'Zoektocht betekenis en zingeving'. Bij beide indicatoren gaat het hier, gezien de Cramer's V, slechts over een matig sterk verband. Als gekeken wordt naar de Odds Ratio, is te zien dat er een significant verschil is in de kans op het gemotiveerd zijn vanuit morele plicht en/of superioriteit (OR = 12.000, 95% BI [1.322, 108.937]) en het gemotiveerd zijn vanuit een zoektocht naar betekenis en zingeving (OR = 18.000, 95% BI [1.926, 168.187]) voor de terrorismeplegers in vergelijking met de geweldplegers. Het kleine aantal significante verschillen in dit domein, benadrukt de beperkte verschillen in motivaties tussen de terrorismeplegers en de geweldplegers. In beide groepen is er een klein aantal personen dat gemotiveerd is vanuit het verkrijgen van status. Bij de geweldplegers heeft 25% van de onderzochte populatie het indexdelict gepleegd vanuit kameraadschap of het willen behoren tot een groep.



Tabel 6. 'Toewijding en motivatie'

Risicofactoren	Terrorismeplegers (N = 36)		Geweldplegers (N = 36)		Fisher's exact p-waarde	Cramer's V
	n	%	n	%		
1. Religieuze plicht en/of glorificatie						
Nee	13	36.1	34	94.4	<.001***	.632
Ja	16	44.4	0	0		
2. Kameraadschap						
Nee	10	27.8	22	61.1	.146	-
Ja	11	30.6	9	25.0		
3. Morele plicht/ morele superioriteit						
Nee	15	41.7	30	83.3	.013*	.364
Ja	6	16.7	1	2.8		
4. Gedwongen deelname						
Nee	27	75.0	32	88.9	.467	-
Ja	1	2.8	0	0		
5. Status						
Nee	10	27.8	29	80.6	.089	-
Ja	5	13.9	3	8.3		
6. Zoektocht betekenis en zingeving						
Nee	10	27.8	30	83.3	.004**	.456
Ja	6	16.7	1	2.8		

Noot. - = niet van toepassing. * $p \leq .05$. ** $p \leq .01$. *** $p \leq .001$ (two-tailed).



4. Discussie

In voorliggend onderzoek is empirisch in kaart gebracht welke veronderstelde risicofactoren of risico-indicatoren voor terrorisme uniek zijn voor het plegen van een terroristisch delict. Er kan een aantal conclusies getrokken worden. De resultaten in het domein ‘Overtuiging, opvattingen en ideologie’ zijn conform de verwachting. Alle indicatoren in dit domein komen significant vaker voor bij de terrorismeplegers dan bij de geweldplegers. Ook de resultaten in het domein ‘Sociale context en intentie’ komen grotendeels overeen met de opgestelde hypothese, waarin werd verwacht dat de indicatoren relevanter zijn voor terrorismeplegers dan voor geweldplegers. Eén indicator uit dit domein komt niet significant vaker voor bij de terrorismeplegers, namelijk de indicator ‘Doelwit vaststellen voor een aanslag’. De indicator ‘Gewelddadige justitiële voorgeschiedenis’ uit het domein ‘Historie, actie en capaciteit’ blijkt zoals verwacht niet onderscheidend te zijn voor terrorismeplegers. In beide groepen heeft een aanzienlijk deel van de veroordeelden een gewelddadige justitiële voorgeschiedenis. Bij de terrorismeplegers betreft dit 36.1% en bij de geweldplegers betreft dit 61.1%. Opvallend is dat ook de indicator ‘Vroege blootstelling aan geweld bevorderende/ militante ideologie’ niet significant vaker voorkomt bij de terrorismeplegers. In het domein ‘Toewijding en motivatie’ kan gezien de geringe informatie over motieven bij de terrorismeplegers geen duidelijke conclusie getrokken worden. Hieronder volgt een verdere toelichting per domein.

Het domein ‘Overtuiging, opvattingen en ideologie’ blijkt in zijn geheel erg specifiek te zijn voor terrorisme. Er zijn echter twee indicatoren die ook relatief veel voorkomen bij de geweldplegersgroep, namelijk het ervaren van onrecht of (vermeende) grieven en het uiten van gevoelens over ervaren onrecht. Het lijkt verstandig om het ervaren van grieven en onrecht ook mee te nemen in risicobeoordelingen van ‘reguliere’ geweldplegers. Het ervaren van onrechtvaardigheid kan namelijk als pushfactor dienen voor criminelen om zich aan te sluiten bij een gewelddadige radicale organisatie (Dechesne & Van der Veer, 2010). Geweldplegers die met grieven blijven zitten kunnen immers radicaliseren en vervolgens mogelijk een terroristisch delict plegen. Een mogelijke verklaring voor het feit dat het ervaren van grieven of onrecht in deze studie vaker voorkomt bij de terrorismeplegers ligt bij het feit dat er meer personen uit de terrorismeplegersgroep onderdeel uitmaken van een minderheidsgroep in de samenleving. 55.6% van de terrorismeplegers uit deze studie betreft een persoon met een migratieachtergrond. Daarnaast blijkt 75% van de terrorismeplegers een islamitische geloofsovertuiging te hebben, in vergelijking met slechts 11.1% van de geweldplegers. Mensen met een migratieachtergrond en moslims ervaren relatief veel discriminatie, waarbij dit vaak als chronisch wordt ervaren en waarbij het zich uitstrekt over meerdere terreinen in iemands leven (Andriessen et al., 2020). Bij de terrorismeplegers in deze studie wordt veelal een onjuiste bejegening tegen Syriëgangers of discriminatie tegen moslims als oorzaak benoemd voor de grieven van onrecht. Bij de geweldplegers worden meer algemene redenen gegeven als oorzaak voor grieven, bijvoorbeeld een slechte behandeling door ouders of een relatiebeëindiging die als onrechtvaardig wordt ervaren.

Als gekeken wordt naar het domein ‘Sociale context en intentie’ valt op dat er bij alle indicatoren grote verschillen in de prevalenties tussen de terrorismeplegers en geweldplegers te zien zijn. Dat is echter niet verrassend, aangezien de indicatoren in dit domein erg zijn toegespitst op terrorisme en gewelddadig extremisme. Het is dan ook niet verrassend dat er



geen significant verschil gevonden is op de indicator 'Doelwit voor een aanslag vaststellen', juist omdat deze indicator in de EDT niet specifiek is toegespitst op extremisme. Een groot deel van de geweldplegers (63,9%) uit deze studie heeft dan ook een specifiek doelwit vastgesteld. Zo was er bij een geweldpleger bijvoorbeeld sprake van een ruzie met een specifiek persoon, waardoor deze persoon het doelwit van een fysieke aanval werd.

Enkele indicatoren in het domein 'Historie, actie en capaciteit' lijken specifiek te zijn voor terrorismeplegers. Er zijn dan ook significante verschillen gevonden in dit domein, zoals het gegeven dat terrorismeplegers vaker een netwerk van familie en vrienden hebben die betrokken zijn bij gewelddadig extremisme, vaker dan geweldplegers actief een strategische, paramilitaire of explosieventraining volgen en vaker training in extremistische ideologie hebben gehad. Een gewelddadige justitiële voorgeschiedenis blijkt zoals verwacht niet onderscheidend te zijn voor terrorismeplegers. Het blijft echter wel belangrijk om deze indicator mee te nemen in risicobeoordelingen van terrorismeplegers. Ook voor terrorismeplegers geldt namelijk dat een eerder geweldsdelict een voorspeller is voor het opnieuw plegen van geweldsdelicten. In de context van terrorisme is het belangrijk geweldsdelicten zoveel mogelijk te voorkomen.

Het domein 'Toewijding en motivatie' bevat interessante indicatoren om motieven en aanleidingen voor het plegen van een terroristisch delict te achterhalen. Wat in onderhavige studie opvalt, is dat er weinig bekend is over de motieven van de terrorismeplegers. Met name bij de motivaties 'Status' en 'Zoektocht naar betekenis of zingeving' is er te weinig informatie bekend bij de terrorismeplegers om duidelijke conclusies te kunnen trekken. Op dit domein is derhalve vervolgonderzoek nodig met een grotere steekproef. Het is goed mogelijk dat terrorismeplegers informatie achterhouden over hun motieven. Wat tevens opvalt, is dat er bij de geweldplegers juist wel veel informatie bekend is over hun motieven. Veel van de onderzochte motieven blijken bij de geweldplegers duidelijk niet aanwezig te zijn. Om dit te kunnen duiden is gekeken naar de opmerkingen die de codeurs bij hun score hebben gegeven. Hieruit blijkt dat veel van de daden van de geweldplegers niet gepland waren. De daden bleken vaak niet ontstaan te zijn vanuit een specifieke motivatie, maar door de omstandigheden in het moment of door impulsiviteit. Dit komt ook overeen met de literatuur. Bakker et al. (2010) benoemen bijvoorbeeld dat er bij geweldplegers vaak geen duidelijke aanleiding voor het geweld aanwezig is en dat het fysiek geweld meestal voortkomt uit een reactie op de interactie tussen personen. Gezien de opmerkingen van de codeurs lijkt het gebruik van alcohol en de geestelijke gezondheid van de geweldplegers ook relatief vaak een rol te spelen in het geweldsdelict. Voor vervolgonderzoek naar de motivaties van beide type plegers wordt daarom aangeraden om ook te kijken naar de rol van psychopathologie in het delict.

4.1 Beperkingen

Het huidige onderzoek heeft enige beperkingen die van invloed kunnen zijn op de uitkomsten van de statistische analyses. Ten eerste moet genoemd worden dat de resultaten gebaseerd zijn op een redelijk kleine steekproef. Het is daarom belangrijk om de resultaten met enige voorzichtigheid te interpreteren. Een grotere steekproef is nodig om de statistische kracht van de analyses te verbeteren. Een verklaring voor de kleine steekproefgrootte, ligt in het feit dat in onderhavige studie bewust gekozen is om alleen te kijken naar onherroepelijk veroordeelden



en niet naar personen die slechts in eerste aanleg veroordeeld zijn. Ook is bewust gekozen om niet te kijken naar verdachten. Verder geldt dat terrorisme in Nederland sowieso een uitzonderlijk delict is, zeker in vergelijking met andere geweldsdelicten (Liem & Bakker, 2019). De kleine steekproefgrootte in de huidige studie was zodoende onvermijdelijk. De EDT wordt echter nog voortdurend uitgebreid, waardoor vervolgonderzoek in de toekomst mogelijk is met een grotere steekproef.

Een tweede limitatie betreft een mogelijk verschil in de methodiek van de EDT dat invloed kan hebben op de uitkomsten van de analyses. 30 van de 36 terrorismeplegers uit dit onderzoek zijn gescoord aan de hand van EDT codeboek versie 1.0. De 36 geweldplegers zijn echter allemaal gecodeerd aan de hand van EDT codeboek versie 1.1. Bij versie 1.1 van het codeboek mag meer de context gebruikt worden om de items te scoren. Een dergelijk verschil in de methodiek kan zo invloed hebben op de gevonden prevalenties per groep. Er is daarom getoetst of er een significant verschil bestaat in de methodiek tussen codeboek versie 1.0 en versie 1.1. Bij 9 van de 28 onderzochte indicatoren is er een significant verschil gevonden in het aantal missende waarden, wanneer codeboek versie 1.0 met codeboek versie 1.1 wordt vergeleken.² Dit betekent dat de prevalentie van deze indicatoren in de terrorismeplegersgroep in werkelijkheid hoger zou kunnen liggen. Als deze indicatoren bij de terrorismeplegers ook gescoord zouden zijn aan de hand van versie 1.1, zouden er naar verwachting immers minder missende waarden zijn.

Bij de interpretatie van de resultaten is om voorgaande redenen enige terughoudendheid geboden. Ondanks de genoemde beperkingen geeft het huidig onderzoek, op basis van de primaire data en de controlegroep, een beter en nauwkeuriger beeld van de unieke risicofactoren of risico-indicatoren voor terrorisme dan tot nu toe bekend was. Deze verkennende studie is bedoeld als een eerste stap waarop toekomstige studies kunnen voortbouwen.

4.2 Aanbevelingen

Voor een verdiepingsslag is het belangrijk om in vervolgonderzoek ook andere veronderstelde risico-indicatoren voor terrorisme, die niet voortkomen uit de VERA-2R, empirisch te toetsen middels het gebruik van primaire data en een controlegroep. Het gebrek aan primaire bronnen binnen terrorismeonderzoek is nu nog een van de grootste valkuilen voor de kwaliteit van het onderzoek (Schuurman, 2020). Het gebruik van betrouwbare primaire bronnen in terrorismeonderzoek is van significante waarde voor wetenschappers en beleidsmakers (Schuurman & Eijkman, 2013). Onderzoek aan de hand van de EDT-dataset biedt hierin een uitkomst. Het zou bovendien nuttig zijn om deze studie te herhalen met een grotere steekproef. Een vervolgstudie van huidig onderzoek is van toegevoegde waarde voor het kritisch duiden en vergelijken van de resultaten. Door ook de data van de andere bij de EDT betrokken landen bij vervolgonderzoek te betrekken, kan getoetst worden of dezelfde resultaten ook in de EU brede context gevonden worden.

2 Dit is het geval bij de volgende indicatoren: 'Ontmenselijking van aangemerkte doelwitten', 'Afwijzing democratische samenleving en waarden', 'Doelwit voor aanslag vastgesteld', 'Geuite bereidheid te sterven voor een doel/overtuiging', 'Training in extremistische ideologie', 'Toegang tot financiële middelen, hulpbronnen, organisatorische vaardigheden' en bij de motivaties 'Kameraadschap', 'Morele plicht/morele superioriteit' en 'Status'.



Voor de praktijk geeft onderhavig onderzoek enige aanknopingspunten. Het onderzoek heeft meer context gegeven bij de VERA-2R indicatoren, door aan te tonen welke risico-indicatoren mogelijk specifiek zijn voor terrorisme en welke indicatoren slechts geweldsverhogend zijn in het algemeen. Dit is goed om te weten als gebruiker van het risicobeoordelingsinstrument. Indien een persoon in de risicobeoordeling enkel hoog scoort op de indicatoren die niet specifiek zijn voor terrorismeplegers, kan men zich afvragen of het risico op recidive in een terroristisch delict wel echt aanwezig is. Het is wel de vraag of dat zich in de werkelijkheid voordoet. De toepassing van op evidentie gebaseerde indicatoren voor terroristen, verbetert het vermogen van professionals om passende risicobeoordelingen uit te voeren voor deze specifieke doelgroep.



5. Conclusie

In de huidige studie is de prevalentie van de veronderstelde risico-indicatoren voor terrorisme vergeleken tussen een onderzoeksgroep van terrorismeplegers en een controlegroep van geweldplegers. Samenvattend blijkt uit onderhavige studie dat de meeste indicatoren uit de onderzochte VERA-2R domeinen inderdaad specifiek zijn voor terrorismeplegers. Er is echter ook een aantal indicatoren die minder specifiek lijken te zijn voor terrorismeplegers. Toch lijkt het goed om die indicatoren in risicobeoordelingen wel in de context mee te nemen, omdat ze in het algemeen wel gewelddadig gedrag bevorderen.

Het is en blijft van cruciaal belang voor het succes van preventie en inspanningen op het gebied van terrorismebestrijding om prioriteit te geven aan personen die werkelijk een vergroot risico hebben om een terroristisch delict te plegen (Kruglanski et al., 2009; Borum 2015). De gebruikte risicofactoren en -indicatoren in risicobeoordelingen moeten daarvoor gestoeld zijn op empirisch bewijs. Het voorliggend onderzoek heeft door gebruikmaking van primaire data en een controlegroep een verdere basis gelegd voor dit empirisch bewijs. Het is mogelijk dat bij de risicobeoordeling van terrorismeplegers meer focus gelegd moet worden op specifieke indicatoren uit de VERA-2R, met inachtneming dat het gestructureerde professionele oordeel met de VERA-2R gericht is op de persoon en omstandigheden en de weging van alle risico-indicatoren.



Referenties

- Alberda, D., Duits, N., van den Bos, K., Ayanian, A. H., Zick, A., & Kempes, M. (2021). The European Database of Terrorist Offenders (EDT): Development, usability and options. *Perspectives on Terrorism*, 15(2), 77-99.
- Aly, A. (2017). Brothers, Believers, Brave Mujahideen: Focusing Attention on the Audience of Violent Jihadist Preachers. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40(1), 62-76.
- Andriessen, I., Hoegen Dijkhof, J., van der Torre, A., van den Berg, E., Pulles, I., Iedema, J & de Voogd-Hamelink, M. (2020). *Ervaren discriminatie in Nederland II*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bakker, I., Drost, L., & Roeleveld, W. (2010). *Wat hebben geweldplegers gemeen? Een typologie van plegers van geweld tegen de publieke taak en van publiek geweld*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Basra R., Neumann, P., & Brunner C. (2016). *Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus*. London: International Centre for the Study of Radicalisation.
- Bjørngo, T. (2011). Dreams and disillusionment: engagement in and disengagement from militant extremist groups. *Crime, Law and Social Change*, 55(4), 277-285.
- Böckler, N., Hoffmann, J., & Meloy, R. (2017). "Jihad against the Enemies of Allah": The Berlin Christmas Market Attack from a Threat Assessment Perspective. *Violence and Gender*, 4(3), 73-80.
- Borum, R. (2015). Assessing risk for terrorism involvement. *Journal of Threat Assessment and Management*, 2(2), 63-87.
- Conway, M. (2017). Determining the Role of the Internet in Violent Extremism and Terrorism: Six suggestions for progressing research. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40(1), 77-98.
- Dechesne, M., & Van der Veer, J. (2010). *Criminaliteit in relatie tot gewelddadig radicalisme en terrorisme. Een overzicht van theoretische verbanden en een casusanalyse van salafistisch jihadisme in Nederland*. Den Haag: Centrum voor Terrorismen en Contraterrorisme.
- Desmarais, S. L., Simons-Rudolph, J., Brugh, C., Schilling, E. & Hoggan, C. (2017). The state of scientific knowledge regarding factors associated with terrorism. *Journal of Threat Assessment and Management*, 4(4), 180-209.
- Doosje, B., Moghaddam, F. M., Kruglanski, A. W., De Wolf, A., Mann, L., & Feddes, A. R. (2016). Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, 11, 79-84.
- Europol. (2022). *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2022*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.



Fein, R.A., & Vossekuil, B. (1998). *Protective Intelligence and Threat Assessment Investigations: A guide for state and local law officials*. Washington, DC: National Institute of Justice, Office of Justice Programs.

Gottschalk, M., & Gottschalk, S. (2004). Authoritarianism and pathological hatred: A social psychological profile of the Middle Eastern terrorist. *The American Sociologist*, 35, 38–59.

Graaf, B. A. de. (2017). Terrorisme- en radicaliseringsstudies: Een explosief onderzoeksveld *Justitiële verkenningen*, 43(3), 8–30.

Horgan, J., Gill, P., Bouhana, N., & Silver, J. (2016). *Across the Universe?: A Comparative Analysis of Violent Behavior and Radicalization across Three Offender Types with Implications for Criminal Justice Training and Education*. Washington, DC: U.S. Department of Justice.

Kavanagh, J. (2011). Selection, availability, and opportunity: The conditional effect of poverty on terrorist group participation. *The Journal of Conflict Resolution*, 55, 106–132.

Krueger, A. B. (2008). What makes a homegrown terrorist? Human capital and participation in domestic Islamic terrorist groups in the U.S.A. *Economics Letters*, 101, 293–296.

Krueger, A. B., & Malecková, J. (2003). Education, poverty and terrorism: Is there a causal connection? *The Journal of Economic Perspectives*, 17, 119–144.

Kruglanski, A. W., & Fishman, S. (2009). Psychological factors in terrorism and counterterrorism: Individual, group, and organizational levels of analysis. *Social Issues and Policy Review*, 3(1), 1–44.

Kruglanski, A., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S. & Orehek, E. (2009). Fully committed: suicide bombers' motivation and the quest for personal significance. *Political Psychology*, 30, 331–357.

LaFree, G., & Schwarzenbach, A. (2021). Micro and macro-level risk factors for extremism and terrorism: Toward a criminology of extremist violence. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 104(3), 184–202.

Landis, J., & Koch, G. (1977). An application of hierarchical kappa-type statistics in the assessment of majority agreement among multiple observers. *Biometrics*, 33(2), 363–374.

Lee, A. (2011). Who becomes a terrorist? Poverty, education, and the origins of political violence. *World Politics*, 63, 203–245.

Liem, M. & Bakker, E. (2019). De toegevoegde waarde van criminologie in terrorismeonderzoek. *Tijdschrift voor Criminologie*, 61(1), 91–102.

McCauley, C. & Moskaleiko, S. (2011). *Friction: How Radicalization Happens to Them and Us*. New York: Oxford University Press.



Meloy, J.R., Roshdi, K., Glaz-Ocik, J., & Hoffmann, J. (2015). Investigating the individual terrorist in Europe. *Journal of Threat Assessment and Management*, 2(3-4), 140-152.

Merari, A. (2005) Suicide terrorism. In R.I. Yufit & D. Lester (Eds.), *Assessment, treatment, and prevention of suicidal behaviour* (pp. 431-53). John Wiley & Sons.

Middleton, P. (2014). What is Martyrdom? Morality. *Promoting the interdisciplinary study of death and dying*, 19(2), 117-133.

Monahan, J. (2017). The Individual Risk Assessment of Terrorism. In: LaFree, G., & Freilich, J. D. (Eds.). *The Handbook of the Criminology of Terrorism*, pp. 520-534.

Monahan, J. (2012). The individual risk assessment of terrorism. *Psychology, Public Policy and Law*, 18(2), 167-205.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). (z.d.). *Definities gebruikt in het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland*. Geraadpleegd op 10 augustus 2022, van <https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/definities-gebruikt-in-het-dtn>

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). (2022). *Rapportage Integrale aanpak terrorisme*. Geraadpleegd op 4 november 2022, van <https://www.nctv.nl/binaries/nctv/documenten/publicaties/2022/07/07/rapportage-integrale-aanpak-terrorisme/TK+Bijlage+Rapportage+integrale+aanpak+terrorisme+juli+2022.pdf>

Perl, R. (2007). *International Terrorism: Threat, Policy, and Response*. Congressional Research Service. Geraadpleegd op 10 augustus 2022, van <http://www.fas.org/sgp/crs/terror/RL33600.pdf>.

Post, J.M. (2005). Psychology: Report of the Psychology Working Group. *Addressing the Causes of Terrorism: The Club de Madrid Series on Democracy and Terrorism*, 1. Geraadpleegd op 7 september 2022, van <http://www.clubmadrid.org/wp-content/uploads/2017/10/Volume-1.pdf>.

Pressman, D. E., Duits, N., Rinne, T., & Flockton, J. S. (2018). *VERA- 2R Violent Extremism Risk Assessment – Version 2 Revised: A structured professional approach*. Utrecht, The Netherlands: The Netherlands Institute of Forensic Psychiatry and Psychology (NIFP).

Sageman, M. (2004). *Understanding terrorist networks*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

Sageman, M. (2008). *Leaderless Jihad. Terror Networks in the Twenty First Century*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

Sarma, K. M. (2017). Risk assessment and the prevention of radicalization from nonviolence into terrorism. *American Psychologist*, 72, 278-288.

Saucier, G., Akers, L., Shen-Miller, S., Knežević, G., & Stankov, L. (2009). Patterns of thinking in militant extremism. *Perspectives on Psychological Science*, 4, 256-271.



Schuurman, B. (2020). Research on terrorism, 2007–2016: A review of data, methods, and authorship. *Terrorism and Political Violence*, 32(5), 1011–1026.

Schuurman, B., & Eijkman, Q. (2013). *Moving terrorism research forward: The crucial role of primary sources*. Den Haag: International Centre for Counter-Terrorism.

Silber, M. D., & Bhatt, A. (2007). *Radicalization in the west: The homegrown threat*. New York: New York City Police Department, Intelligence Division.

Smith, A. G. (2008). The implicit motives of terrorist groups: How the needs for affiliation and power translate into death and destruction. *Political Psychology*, 29, 55–75.

Versteegt, I., Ljujic, V., El Bouk, F., Weerman, F., & Van Maanen, F. (2018). *Terrorism, adversity and identity. A qualitative study on detained terrorism suspects in comparison to other detainees*. Amsterdam: NSCR.

Vocht, A. de (2016). *Basishandboek SPSS 24*. Utrecht: Bijleveld Press.

Weenink, A. (2015). Behavioral problems and disorders among radicals in police files. *Perspectives on Terrorism*, 9 (2).



Bijlage 1. Afkortingenlijst

EDT = Europese Database van Terrorismeplegers

Justid = Justitiële Informatiedienst

NCTV = Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid

PIA = Privacy impact assessment

TA = Terrorisme afdeling

TTP = Trusted third party

VERA-2R = Violent Extremism Risk Assessment – Versie 2 Revisie



Bijlage 2. Domeinen EDT codeboek

Nr.	Domain
1	Compilation Case File
2	Demographic Data
3	Aspects Crime
3.1	Crime
3.2	Analysis Crime
3.3	Victims Crime
3.4	Weaponry Crime
3.5	Group Crime
3.6	Subject and Crime
3.7	Judicial Consequences Crime
4	Criminal History
5	Personal History
6	Personality Traits
7	Psychiatric Symptoms
8	Prior to Crime: Incidents
9	Prior to Crime: Personal Acts
10	Preoccupation with Weapons & Violence
11	Radicalization / Ideology
12	Beliefs and Attitudes (VERA-2R)
13	Social Context & Intention (VERA-2R)
14	History, Action & Capacity (VERA-2R)
15	Commitment & Motivation (VERA-2R)
16	Protection and Risk Mitigation (VERA-2R)